

การจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

EARLY CHILDHOOD EDUCATION

PLAY-BASED LEARNING

อาจารย์ ดร.ดวงกมล จงเจริญ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การเล่น (Play) คืออะไร?

การเล่น หมายถึง กิจกรรมที่เด็กกระทำด้วยความ**สมัครใจ** เกิดจาก**แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation)** เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และการสำรวจสิ่งรอบตัว โดยไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนภายนอก แต่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการในทุกด้านอย่างเป็นธรรมชาติ

"Play is an essential component of developmentally appropriate practice."

– NAEYC (National Association for the Education of Young Children)

การเล่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติที่ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา และสติปัญญาอย่างสมดุล

ลักษณะสำคัญของการเล่น

การเล่นที่แท้จริงมีคุณสมบัติเฉพาะที่แตกต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ และเป็นรากฐานของพัฒนาการที่ยั่งยืน

เลือกเองโดยสมัครใจ

เด็กเป็นผู้ริเริ่มและตัดสินใจเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง ไม่ถูกบังคับ

มีความสุขและเพลิดเพลิน

เด็กรู้สึกสนุกและมีความสุขระหว่างการเล่น เป็นแรงขับเคลื่อนจากภายใน

เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ

เด็กได้ทดลอง สำรวจ และค้นพบด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์ตรง

ส่งเสริมจินตนาการ

การเล่นเปิดพื้นที่ให้เด็กได้คิดสร้างสรรค์และแสดงออกอย่างอิสระ

พื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทักษะที่ได้จากการเล่นเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต

คำถามชวนคิด: ทำไมเด็กจึงเรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการเล่น มากกว่าการนั่งฟังบรรยาย?

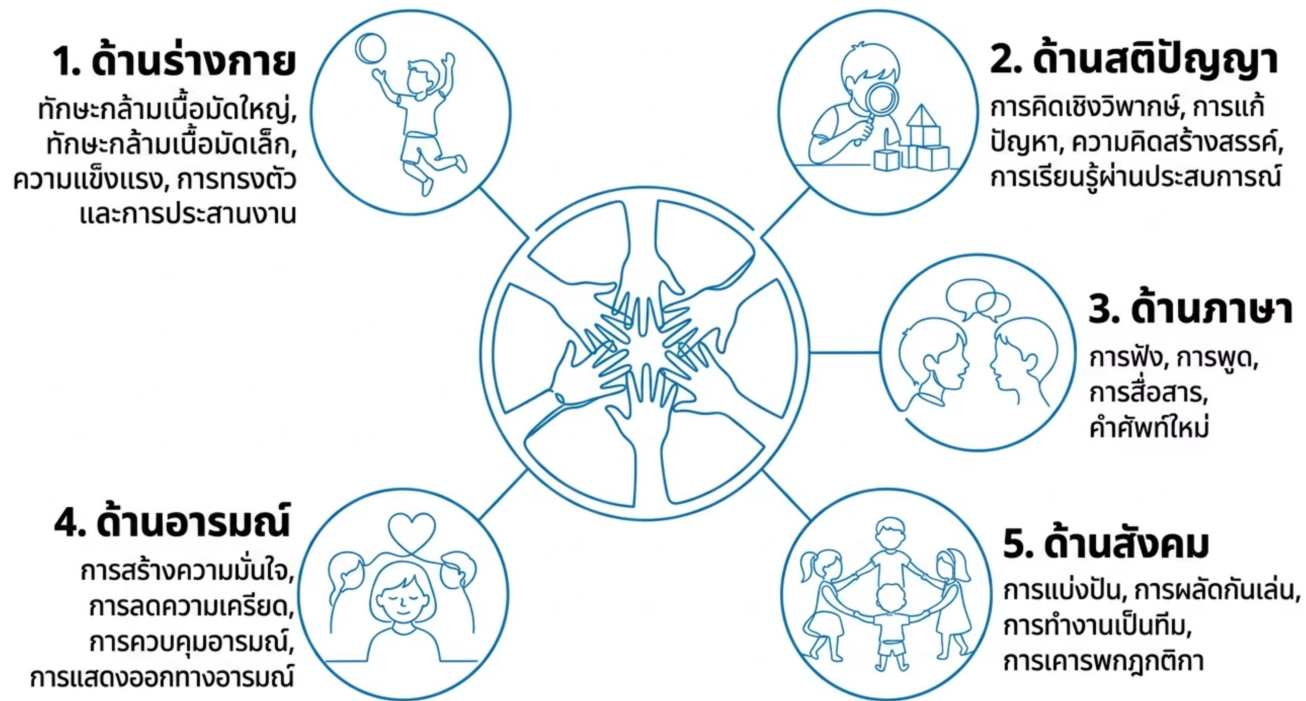
ความสำคัญของการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

การเล่นคือ "ห้องเรียนแห่งแรก" ของเด็ก

ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านอย่างบูรณาการ

การเล่นพัฒนาเด็กครบทุกด้าน

การเล่นไม่ใช่เพียงการผ่อนคลาย แต่เป็นกลไกหลักที่ช่วยให้เด็กปฐมวัยพัฒนาอย่างรอบด้านและสมดุล

การพัฒนาทั้ง 5 ด้านเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก การเล่นที่ดีจึงส่งผลต่อการพัฒนาการแบบองค์รวม

ด้านร่างกาย – พลังที่เติบโตจากการเล่น

กล้ามเนื้อมัดใหญ่

การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย และขว้างปา
ช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ให้
แข็งแรงและคล่องตัว

กล้ามเนื้อมัดเล็ก

การวาด ปั่น ร้อยลูกปัด และตัด
กระดาษ ฝึกการประสานสัมพันธ์
ระหว่างมือและตา

การทรงตัวและประสานสัมพันธ์

กิจกรรมการเล่นช่วยพัฒนาความสมดุล
และการทำงานร่วมกันของระบบ
ประสาทและกล้ามเนื้อ

ด้านสติปัญญาและภาษา – สมองที่เติบโตผ่านการเล่น

ด้านสติปัญญา

- ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตั้งสมมติฐาน
- ฝึกการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง
- พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม
- ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

ด้านภาษา

- ฝึกทักษะการฟังอย่างตั้งใจ
- ส่งเสริมการพูดและการบรรยาย
- พัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น
- ขยายคลังคำศัพท์ในบริบทที่หลากหลาย

เด็กที่ได้รับโอกาสเล่นอิสระมีพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญาสูงกว่าเด็กที่ถูกจำกัดการเล่น

ด้านอารมณ์และสังคม – หัวใจที่แข็งแกร่งจากการเล่น

ด้านอารมณ์

- สร้างความมั่นใจในตนเอง
- ลดความเครียดและความวิตกกังวล
- ฝึกการควบคุมและจัดการอารมณ์
- กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

ด้านสังคม

- เรียนรู้การแบ่งปันและเอื้อเฟื้อ
- ฝึกความอดทนและการรอคอย
- พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน
- เข้าใจและเคารพกติกาของสังคม

ความมุ่งหมายของการเล่น

"เด็กไม่ได้เล่นเพื่อเรียนรู้ แต่เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น"

วัตถุประสงค์ของการเล่นในแต่ละด้าน

การเล่นมีความมุ่งหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน ดังนี้

ด้านร่างกาย

พัฒนาความแข็งแรง ส่งเสริมการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพ และสร้างเสริมสุขภาพกายที่ดี

ด้านสติปัญญา

ฝึกการคิด การแก้ปัญหา การสังเกต และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

ด้านอารมณ์

สร้างความสุข ลดความวิตกกังวล และเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง

ด้านสังคม

ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้บทบาทหน้าที่ และพัฒนาทักษะการสื่อสาร

ด้านคุณธรรม

รู้จักการแพ้ ชนะ อภัย เคารพกติกา และฝึกวินัยในตนเองผ่านการเล่น

ทฤษฎีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับการเล่น

นักทฤษฎีสำคัญสองท่านที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใจการเล่นในบริบทการศึกษาปฐมวัย

Jean Piaget

Constructivism - เด็กสร้างความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ

(Learning by Doing)

Lev Vygotsky

Social Constructivism - เด็กเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทาง

สังคมและการช่วยเหลือจากผู้อื่น

Jean Piaget – Learning by Doing

Piaget เชื่อว่าเด็กเป็น **ผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Active Learner)** ผ่านการลงมือปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการ **Assimilation** (การดูดซึมข้อมูลใหม่) และ **Accommodation** (การปรับโครงสร้างความคิด)

1

Functional Play

การเล่นซ้ำ ๆ เพื่อความสนุก เช่น การเล่นกระดิ่ง

2

Symbolic Play

การเล่นสมมติ เช่น ใช้ก้อนหินแทนอาหาร

3

Constructive Play

การสร้างสรรค์ เช่น ต่อบล็อก ปั้นดิน

4

Games with Rules

การเล่นที่มีกติกา เช่น เกมกระดาน กีฬา

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี Piaget ในห้องเรียน

กิจกรรมที่สอดคล้องกับหลัก Constructivism ของ Piaget ควรให้เด็กได้สัมผัส ทดลอง และค้นพบด้วยตนเอง

การต่อบล็อก

เด็กเรียนรู้เรื่องรูปร่าง น้ำหนัก และ การทรงตัวผ่านการสร้างสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

การเล่นทรายและน้ำ

เด็กสำรวจคุณสมบัติของวัสดุ เรียนรู้ปริมาตร และฝึกทักษะการ ล้างเกิดผ่านการสัมผัส

การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ

เด็กตั้งสมมติฐาน ทดลอง และ สรุปลผล เป็นการฝึกกระบวนการ คิดเชิงวิทยาศาสตร์

กิจกรรมในชั้นเรียน: ให้นักศึกษายกตัวอย่างกิจกรรมเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับแต่ละรูปแบบการเล่นของ Piaget

Lev Vygotsky – การเรียนรู้ผ่านสังคม

Vygotsky เชื่อว่าเด็กเรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ผู้ปกครอง หรือครู การเล่นร่วมกันจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนา

แนวคิดสำคัญของ Vygotsky

- เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นและปฏิสัมพันธ์
- ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิด
- วัฒนธรรมและสังคมมีบทบาทต่อพัฒนาการ
- ผู้ใหญ่และเพื่อนช่วยขยายศักยภาพของเด็ก

บทบาทของครูตาม Vygotsky

- สังเกตและประเมินความสามารถของเด็ก
- ให้ความช่วยเหลือในระดับที่เหมาะสม
- ตั้งคำถามชวนคิดเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้
- ค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือเมื่อเด็กเริ่มทำได้

Zone of Proximal Development (ZPD)

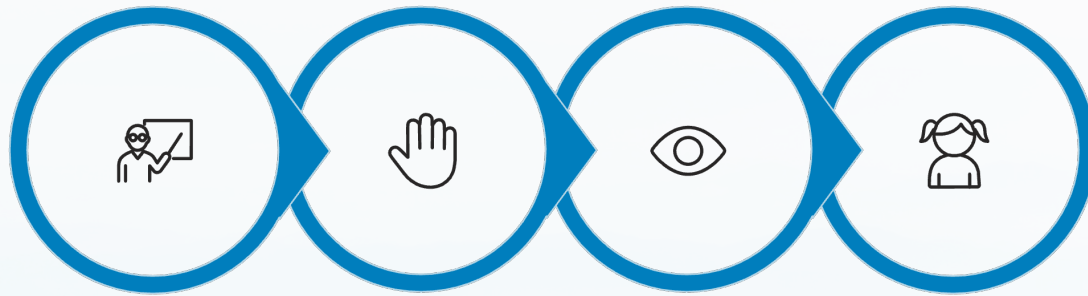
ZPD คือ "ช่องว่างระหว่างสิ่งที่เด็กทำได้เองกับสิ่งที่เด็กทำได้เมื่อได้รับความช่วยเหลือ" - การเล่นและการสอนที่ดีควรอยู่ในโซนนี้

ครูที่เข้าใจ ZPD จะออกแบบกิจกรรมที่ **ท้าทายพอดี** - ไม่ง่ายเกินไปจนเบื่อ และไม่ยากเกินไปจนท้อแท้

Scaffolding – กระบวนการแห่งการเรียนรู้

Scaffolding คือกระบวนการที่ครูหรือผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนอย่างเหมาะสมและค่อย ๆ ลดความช่วยเหลือลงเมื่อเด็กมีความสามารถเพิ่มขึ้น

ครูสาธิต

เด็กลองทำร่วม

ครูคอยสังเกต

เด็กทำได้เอง

กระบวนการ Scaffolding ที่ดีต้องอาศัยการสังเกตและความไวต่อความต้องการของเด็กแต่ละคน

คำถามอภิปราย: "ถ้าครูเข้าไปช่วยเด็กทุกครั้ง โดยไม่รอให้เด็กพยายามก่อน จะส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างไร?"

เปรียบเทียบ Piaget และ Vygotsky

ทั้งสองทฤษฎีมีจุดเหมือนและจุดต่างที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

ประเด็น	Piaget	Vygotsky
มุมมองการเรียนรู้	เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสำรวจ	เด็กเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
บทบาทครู	จัดสภาพแวดล้อมให้เด็กค้นพบเอง	เป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะ (Scaffolding)
บทบาทภาษา	ตามมาหลังจากความคิด	เป็นเครื่องมือสำคัญของการคิด
การเล่น	เด็กพัฒนาตามขั้นพัฒนาการ	การเล่นร่วมขยาย ZPD ของเด็ก

สรุปสาระสำคัญของบทเรียน

บททวนหัวใจหลักของเนื้อหาในวันนี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

1 การเล่นคือการเรียนรู้ตามธรรมชาติ

เกิดจากแรงจูงใจภายใน เด็กเลือกเองด้วยความสมัครใจ และส่งผล
ต่อพัฒนาการทุกด้าน

3 Piaget – เด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ

ครูควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กสำรวจและค้นพบด้วยตนเอง

2 การเล่นพัฒนาเด็กครบ 5 ด้าน

ร่างกาย สติปัญญา ภาษา อารมณ์ และสังคม – ทุกด้านเชื่อมโยง
และส่งเสริมกัน

4 Vygotsky – เด็กเรียนรู้ผ่านสังคมและการช่วยเหลือ

ครูทำหน้าที่ Scaffolding ใน ZPD เพื่อให้เด็กก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเอง

ให้เด็กได้เล่น – ให้เด็กได้เรียนรู้

"การเล่นคือสิทธิ ไม่ใช่รางวัล"

ในฐานะครูปฐมวัย หน้าที่สำคัญที่สุดของเราคือการสร้างพื้นที่และโอกาสให้เด็กได้เล่นอย่างมีความหมาย เพราะการเล่นที่ดีคือการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย

สัปดาห์ถัดไป

ประเภทของการเล่นและลักษณะ
ของการเล่นที่เหมาะสมกับวัย

งานที่มอบหมาย

สังเกตการเล่นของเด็กปฐมวัย 1
คน และวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎี

อ่านเพิ่มเติม

NAEYC Position Statement on Developmentally Appropriate
Practice (DAP) ฉบับล่าสุด

